

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Кафедра педагогіки та менеджменту освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

 Наталія ОЛЕКСЮК

Протокол № 1 від 1 вересня 2026 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СЕРЕДОВИЩА
ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Рівень вищої освіти	другий (магістерський)
Галузь знань	А Освіта (шифр і назва галузі знань)
Спеціальність	А 2 Дошкільна освіта (код і найменування спеціальності)
Освітньо-професійна програма	Дошкільна освіта (найменування освітньої програми)
Мова навчання	українська

2026–2027 навчальний рік

Робоча програма навчальної дисципліни «Організація інклюзивного середовища закладу дошкільної освіти» для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Дошкільна освіта» за спеціальністю А2 Дошкільна освіта галузі знань А Освіта.

Розробниця:

ШУЛЬГА Ірина – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та менеджменту освіти Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

1. Опис навчальної дисципліни

1	Освітньо-професійна програма	Дошкільна освіта
2	Спеціальність	А 2 Дошкільна освіта
3	Галузь знань	А Освіта
4	Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
5	Форма навчання	Денна/заочна
6	Статус дисципліни	Обов'язкова
7	Мова навчання	Українська
8	Курс	1
9	Семестр	2
10	Обсяг дисципліни в кредитах	3
11	Загальна кількість годин	90
12	Кількість змістових модулів	2
13	Аудиторні заняття (год.)	денна ф.н. – 30 заочна ф.н. – 18
14	Лекції (год.)	денна ф. н. – 14 заочна ф.н. – 10
15	Практичні заняття (год.)	денна ф.н. – 16 заочна ф.н. – 8
16	Самостійна робота (год.)	денна ф. н. – 60 заочна ф.н. – 72
17	Вид ІНДЗ	Навчальний проєкт
18	Форма підсумкового контролю	Залік

Частка годин аудиторних занять становить:

для денної форми навчання – 33 %; для заочної форми навчання – 20 %.

2. Мета навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни є підготовка здобувачів вищої освіти до професійної діяльності у сфері дошкільної освіти в умовах інклюзії шляхом оволодіння знаннями, практичними вміннями та ціннісними орієнтирами для забезпечення рівного доступу дітей з ООП до якісної дошкільної освіти. Завдяки вивченню дисципліни майбутні фахівці зможуть ефективно організовувати інклюзивне освітнє середовище, впроваджувати інклюзивні технології, забезпечувати психолого-педагогічний супровід дітей з ООП, взаємодіяти з сім'ями та фахівцями, а також здійснювати моніторинг індивідуального розвитку та освітніх досягнень дітей з ООП.

3. Компетентності та результати навчання

Вивчення дисципліни передбачає формування у здобувачів таких **компетентностей**:

ЗК 1. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК 4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 5. Здатність працювати в команді.

ЗК 6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

СК-3. Здатність до психолого-педагогічного керівництва особистісним розвитком дітей раннього і дошкільного віку, зокрема, дітей з особливими освітніми потребами.

СК-5. Здатність створювати та впроваджувати в практику наукові розробки, спрямовані на підвищення якості освітньої діяльності та освітнього середовища в системі дошкільної, зокрема, інклюзивної освіти.

СК-7. Здатність до організації співпраці закладу дошкільної освіти з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців до партнерства з батьками.

СК-12. Здатність здійснювати партнерську взаємодію із освітніми закладами щодо впровадження інноваційних підходів до організації сучасного розвивального середовища в закладах дошкільної освіти.

Вивчення навчальної дисципліни забезпечує досягнення здобувачами освіти таких **програмних результатів навчання**:

ПРН 3. Встановлювати взаємодію з різними соціальними інституціями, категоріями фахівців та батьками з метою забезпечення якості дошкільної освіти, реалізації дослідницьких та інноваційних проєктів.

ПРН 4. Аналізувати й порівнювати результати педагогічного впливу на індивідуальний розвиток дитини дошкільного віку в різних видах діяльності.

ПРН 5. Організовувати методичний супровід освітньої діяльності в мультикультурному середовищі закладу дошкільної освіти для формування в дітей поваги до різних національностей та здатності до взаємодії.

ПРН 6. Здійснювати психолого-педагогічне керівництво індивідуальним розвитком особистості дитини.

ПРН 10. Володіти вміннями й навичками аналізу, прогнозування, планування, організації освітнього процесу в закладі дошкільної освіти з урахуванням принципів дитиноцентризму, здоров'язбереження, інклюзії, розвивального навчання, особистісно-орієнтованого підходу, суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

ПРН 14. Визначати цілі та завдання професійного зростання, критично оцінювати власну педагогічну діяльність, формувати та реалізовувати індивідуальну траєкторію самоосвіти, підвищуючи свою кваліфікацію та конкурентоспроможність на сучасному ринку праці.

4. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Навчальні дисципліни: «Науково-методичний супровід освітньої діяльності в закладі дошкільної освіти».

5. Програма навчальної дисципліни

5.1. Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1.

Теоретичні основи організації інклюзивного середовища

Тема 1. Концептуальні підходи до організації інклюзивного середовища

Теоретичні підходи до організації інклюзивного освітнього середовища. Поняття інклюзії та інклюзивної освіти. Історія становлення інклюзивної освіти. Принципи інклюзивної освіти. Моделі інвалідності та підтримки осіб з інвалідністю (соціальна, медична, британська, культурна, правова та інші). Ізоляція, сегрегація, інтеграція та інклюзія в закладі освіти. Підхід, орієнтований на сильні сторони дитини (strength-based approach). Інклюзивна культура, інклюзивна політика, інклюзивна практика. Роль інклюзивного освітнього середовища у розвитку, вихованні та навчанні дитини з ООП. Бар'єри в освітньому середовищі.

Тема 2. Компоненти інклюзивного освітнього середовища

Середовище закладу освіти. Інклюзивне освітнє середовище як цілісна система. Компоненти середовища. Компоненти інклюзивного освітнього середовища. Зміст компонентів: просторово-предметний (фізичний), соціальний, психодидактичний та організаційно-управлінський. Взаємозв'язок компонентів та їх роль у забезпеченні доступності, участі та рівних можливостей для всіх дітей. Принципи функціонування інклюзивного освітнього середовища та підходи до забезпечення рівного доступу дітей до якісної освіти.

Тема 3. Етичні та нормативно-правові засади створення інклюзивного середовища

Міжнародна політика у сфері інклюзивної освіти. Нормативно-правові засади організації інклюзивної освіти в Україні. Етичні принципи взаємодії з дітьми з ООП: недискримінація, повага до гідності та індивідуальності дитини, прийняття, партнерство з батьками та колегами. Права дитини на доступ до дошкільної освіти та необхідної підтримки. Взаємозв'язок правових і етичних підходів із практичними аспектами створення інклюзивного освітнього середовища.

Тема 4. Сучасні наукові підходи та зарубіжний досвід організації інклюзивного середовища в закладі освіти

Сучасні зарубіжні дослідження у сфері інклюзивної освіти, зокрема дошкільної. Концепції, методичні підходи та технології організації інклюзивного середовища в зарубіжній теорії і практиці. Порівняльний огляд міжнародного досвіду організації інклюзивного дошкільного середовища (США, Канада, Велика Британія, країни Європи). Моделі підтримки дітей з ООП. Практика залучення асистента вихователя та інших фахівців до організації підтримки дитини. Підходи до професійної підготовки фахівців. Практичні висновки та можливості адаптації зарубіжного досвіду до української системи дошкільної освіти.

Змістовий модуль 2.

Практичні аспекти організації інклюзивного середовища ЗДО

Тема 5. Професійна компетентність вихователя в організації інклюзивного середовища ЗДО

Компетентність вихователя та асистента вихователя щодо створення інклюзивного освітнього середовища. Інклюзивна, емоційно-етична, комунікативна, психологічна та оцінювально-аналітична компетентності педагога. Готовність вихователя до роботи з дітьми з різними освітніми потребами. Ролі та функції вихователя й асистента вихователя в інклюзивній групі. Посадові обов'язки педагогічних працівників. Підвищення кваліфікації, супервізії, професійні спільноти та інші форми професійного розвитку. Сучасні практики професійного зростання педагогів ЗДО. Професійне здоров'я та профілактика професійного вигорання педагогів.

Тема 6. Просторово-предметний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО

Організація доступного та безпечного фізичного простору групи й території ЗДО. Меблі, ігрові зони, ігрове обладнання, навчально-розвивальні матеріали та спеціальні допоміжні засоби. Безбар'єрність освітнього середовища. Адаптації просторово-предметного середовища відповідно

до різних освітніх потреб дітей. Аудит доступності середовища ЗДО. Сенсорний та ресурсний простір у закладі дошкільної освіти. Цифрова доступність та використання допоміжних інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з дітьми з ООП. Вплив просторово-предметного компонента на безпеку, самостійність, мобільність, участь та активність дитини в освітньому процесі.

Тема 7. Психодидактичний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО

Психолого-педагогічні аспекти індивідуалізації освітнього процесу в інклюзивній групі. Універсальний дизайн для навчання (Universal Design for Learning, UDL) та можливості його застосування в дошкільній освіті. Індивідуальна програма розвитку (ІПР): структура, розроблення, реалізація та моніторинг. Адаптація освітнього процесу, ігрового та розвивального матеріалу відповідно до індивідуальних потреб дитини. Використання інклюзивних педагогічних технологій, допоміжних засобів та адаптованих матеріалів. Формування мотивації, емоційного благополуччя, пізнавальної та ігрової активності дітей. Навчально-ігрові, інтерактивні та допоміжні технології в інклюзивній групі. Спостереження та оцінювання розвитку й участі дітей з ООП. Антидискримінаційний підхід до добору дитячої літератури, іграшок, ілюстративних та дидактичних матеріалів.

Тема 8. Соціальний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО

Соціальна взаємодія дітей у групі та формування позитивного мікроклімату. Розвиток толерантності, емпатії та взаємоповаги у дітей дошкільного віку. Міжособистісна комунікація та формування позитивних взаємин між дітьми. Роль вихователя, асистента вихователя та однолітків у соціальній підтримці дитини з ООП. Командна взаємодія фахівців у забезпеченні психолого-педагогічної підтримки дитини. Команда психолого-педагогічного супроводу дитини з ООП. Співпраця з батьками та сім'єю дитини. Партнерська взаємодія ЗДО та родини. Форми та методи розвитку дружніх взаємин, емпатії, толерантності, комунікації та соціальної участі дітей в інклюзивній групі.

Тема 9. Організаційно-управлінський компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО

Організація управлінської діяльності в ЗДО з урахуванням принципів інклюзії. Моделі командної взаємодії педагогічних працівників та інших фахівців. Планування інклюзивного освітнього процесу. Організація документаційного супроводу та моніторинг якості інклюзивної освіти. Роль керівника ЗДО у формуванні безпечного, доступного та інклюзивного освітнього середовища. Взаємодія ЗДО з інклюзивно-ресурсним центром (ІРЦ). Моделі управління інклюзивним процесом. Самоаналіз та оцінювання стану інклюзивного освітнього середовища. Індекс інклюзії та SWOT-аналіз як інструменти оцінювання, виявлення ресурсів і ризиків та планування розвитку інклюзивного освітнього середовища ЗДО.

5.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	кількість годин							
	денна форма				заочна форма			
	усього	у тому числі			усього	у тому числі		
		лекцій	практичні заняття	самостійна робота		лекцій	практичні заняття	самостійна робота
Змістовий модуль 1. <i>Теоретичні основи організації інклюзивного середовища</i>								
Тема 1. Концептуальні підходи до організації інклюзивного середовища	9	2	-	7	9	1	-	8
Тема 2. Компоненти інклюзивного освітнього середовища	10	2	2	6	10	1	1	8
Тема 3. Етичні та нормативно-правові засади створення інклюзивного середовища	8	-	2	6	8	-	1	7
Тема 4. Сучасні наукові підходи та зарубіжний досвід організації інклюзивного середовища в закладі освіти	8	-	2	6	8	-	-	8
Разом за змістовим модулем 1	35	4	6	25	35	2	2	31
Змістовий модуль 2. <i>Практичні аспекти організації інклюзивного середовища ЗДО</i>								
Тема 5. Професійна компетентність вихователя в організації інклюзивного середовища ЗДО	10	2	2	6	10	-	2	8
Тема 6. Просторово-предметний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО	10	2	2	6	10	2	1	7
Тема 7. Психодидактичний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО	10	2	2	6	10	2	1	7
Тема 8. Соціальний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО	10	2	2	6	10	2	1	7
Тема 9. Організаційно-управлінський компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО	10	2	2	6	10	2	1	7
Разом за змістовим модулем 2	50	10	10	30	50	8	6	36
ІНДЗ	5	-	-	5	5	-	-	5
Всього годин	90	14	16	60	90	10	8	72

5.3. Теми лекцій

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин	
			денна	заочна
Змістовий модуль 1				
1.	1	Концептуальні засади інклюзивної освіти та організації інклюзивного освітнього середовища	2	1
2.	2	Інклюзивне освітнє середовище як цілісна система	2	1
Змістовий модуль 2				
3.	5	Професійний розвиток і професійне здоров'я вихователя в умовах інклюзивного освітнього середовища	2	-
4.	6	Просторово-предметний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО	2	2
5.	7	Психодидактичний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО	2	2
6.	8	Соціальний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО	2	2
7.	9	Організаційно-управлінський компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО	2	2
		Всього годин	14	10

5.4. Теми практичних занять

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин	
			Денна	заочна
Змістовий модуль 1				
1.	2	Моделювання компонентів інклюзивного освітнього середовища	2	1
2.	3	Професійна етика та нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти	2	1
3.	4	Порівняльний огляд міжнародного досвіду організації інклюзивного освітнього середовища	2	-
Змістовий модуль 2				
4.	5	Самооцінювання та розвиток професійної компетентності вихователя в інклюзивній освіті	2	2
5.	6	Оцінювання доступності та проектування просторово-предметного середовища інклюзивної групи	2	1
6.	7	Застосування UDL, адаптація та модифікація освітнього контенту в ЗДО. Антидискримінаційна експертиза	2	1
7.	8	Формування позитивного мікроклімату в інклюзивній групі	2	1
8.	9	Оцінювання та планування розвитку інклюзивного освітнього середовища ЗДО	2	1
		Всього годин	16	8

5.5. Самостійна робота

№ з/п	№ теми	Назва теми	Кількість годин	
			Денна	заочна
Змістовий модуль 1				
1.	1	Концептуальні підходи до організації інклюзивного середовища Завдання: - Опрацювати рекомендовані джерела до теми та укласти глосарій основних понять: інклюзія, інтеграція, сегрегація, ізоляція, інклюзивна культура, інклюзивна політика, інклюзивна практика, бар'єри в освітньому середовищі. Вписати їх у глосарій у Moodle. - Підготувати хронологічну схему становлення інклюзивної освіти у світі та в Україні. - Порівняти соціальну та медичну моделі інвалідності та підтримки осіб з ООП. Визначити, як кожна модель впливає на організацію освітнього середовища ЗДО. - Визначити можливі бар'єри в освітньому середовищі ЗДО та запропонувати шляхи їх подолання.	7	8
2.	2	Компоненти інклюзивного освітнього середовища Завдання: - Скласти модель інклюзивного освітнього середовища, відобразивши взаємозв'язок просторово-предметного, соціального, психодидактичного та організаційно-управлінського компонентів. - Охарактеризувати основні функції кожного компонента інклюзивного освітнього середовища ЗДО. - Навести по кілька прикладів реалізації кожного компонента в інклюзивній групі. - Підготувати короткий висновок про роль взаємопов'язаності компонентів у забезпеченні доступності, участі та рівних можливостей дітей дошкільного віку.	6	8
3.	3	Етичні та нормативно-правові засади створення інклюзивного середовища Завдання: - Опрацювати основні міжнародні документи у сфері прав дитини та інклюзивної освіти (Конвенція ООН про права дитини, Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю, Саламанкська декларація). Визначити положення, що мають значення для дошкільної освіти. - Систематизувати основні нормативно-правові документи України, що регулюють організацію інклюзивної освіти в ЗДО, та визначити сферу їх застосування. - Сформулювати 10 правил професійної етичної	6	7

		поведінки вихователя під час взаємодії з дитиною з ООП, її батьками та колегами. Оформити у вигляді поради.		
4.	4	Сучасні наукові підходи та зарубіжний досвід організації інклюзивного середовища в закладі освіти <i>Завдання:</i> • Порівняти особливості організації інклюзивного дошкільного середовища у двох країнах на вибір. Відповідь підготувати у вигляді таблиці. • Опрацювати рекомендовані джерела та описати роль вихователя, асистента вихователя та інших фахівців у забезпеченні підтримки дитини з ООП в одній із зарубіжних країн. Порівняти з українською практикою. • Визначити 2–3 зарубіжні практики, які доцільно врахувати під час розвитку інклюзивного середовища ЗДО в Україні.	6	8
Змістовий модуль 2				
5.	5	Професійна компетентність вихователя в організації інклюзивного середовища ЗДО <i>Завдання:</i> • Скласти індивідуальний план професійного розвитку вихователя у сфері інклюзивної дошкільної освіти. • Проаналізувати професійний стандарт «Вихователь закладу дошкільної освіти» та визначити компетентності, пов'язані з організацією інклюзивного освітнього середовища. • Визначити власні професійні сильні сторони та зони розвитку щодо роботи в інклюзивній групі. • Підготувати рекомендації щодо профілактики професійного вигорання та збереження професійного здоров'я педагога ЗДО.	6	8
6.	6	Просторово-предметний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО <i>Завдання:</i> • Проаналізувати доступність та безпечність просторово-предметного середовища умовної або реальної групи ЗДО за визначеними критеріями. • Дібрати приклади адаптацій простору, меблів, ігрового обладнання та матеріалів для дітей з різними категоріями освітніх потреб. • Скласти перелік допоміжних засобів і технологій, які можуть використовуватися в інклюзивній групі.	6	7
7.	7	Психодидактичний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО <i>Завдання:</i> • Проаналізувати індивідуальну програму розвитку, яка завантажена у Moodle, визначити її основні структурні компоненти та оцінити відповідність визначених цілей і заходів освітнім потребам дитини. • Дібрати приклади адаптації ігрового, розвивального та дидактичного матеріалу відповідно до різних освітніх потреб дітей.	6	7

		• Проаналізувати добірку дитячих книжок, іграшок або ілюстративних матеріалів щодо їх відповідності принципам інклюзивності та недискримінації.		
8.	8	Соціальний компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО <i>Завдання:</i> • Розробити гру на розвиток емпатії, взаємоповаги та доброзичливої взаємодії дітей дошкільного віку. • Скласти план заходів щодо формування позитивного мікроклімату в інклюзивній групі на один місяць. • Підготувати пам'ятку для батьків «Як підтримувати позитивну взаємодію дітей в інклюзивній групі?».	6	7
9.	9	Організаційно-управлінський компонент інклюзивного освітнього середовища ЗДО <i>Завдання:</i> • Ознайомитися з методикою Індексу інклюзії та визначити можливості його використання для оцінювання інклюзивного середовища ЗДО. • Провести SWOT-аналіз інклюзивного освітнього середовища умовного або реального ЗДО. • Розробити короткий план розвитку інклюзивного освітнього середовища ЗДО на навчальний рік.	6	7
10.		ІНДЗ	5	5
		Всього годин	60	72

5.6. Орієнтовна тематика індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ)

Завдання: розробити модель інклюзивного освітнього середовища ЗДО (у вигляді презентації в Power Point/Canva, обсягом 10–15 слайдів).

У навчальному проєкті представити та обґрунтувати всі компоненти інклюзивного освітнього середовища ЗДО: просторово-предметний, психодидактичний, соціальний, організаційно-управлінський.

Під час виконання ІНДЗ необхідно визначити основні характеристики кожного компонента, показати їх взаємозв'язок та запропонувати практичні рішення щодо створення інклюзивного освітнього середовища в ЗДО.

За бажанням здобувача вищої освіти та за погодженням із викладачем формат і тема ІНДЗ може бути змінено за умови збереження його відповідності змісту навчальної дисципліни.

6. Форми та методи навчання

Форми навчання: лекції, практичні заняття, консультації (індивідуальні та групові), самостійна робота здобувачів вищої освіти, індивідуальні навчально-дослідні завдання; дистанційне навчання із застосуванням електронних освітніх платформ; підготовка та захист презентацій тощо.

Методи навчання: пояснення, розповідь, бесіда, дискусія, використання мультимедійних презентацій і відеоматеріалів, проблемний виклад, мозковий штурм, робота в малих групах, кейс-метод, «Світове кафе», метод проєктів, метод аналізу конкретних ситуацій (case study), інформаційно-комунікаційні методи із застосуванням цифрових технологій та онлайн-ресурсів.

Вивчення навчальної дисципліни із застосуванням обраних форм та методів навчання сприяє формуванню у здобувачів **м'яких навичок**. Дискусія та мозковий штурм сприяють розвитку критичного мислення, навичок комунікації та креативності. Робота в малих групах формує навички командної роботи, співпраці, взаємодії та прийняття спільних рішень. Кейс-метод сприяє розвитку аналітичного мислення, здатності вирішувати проблеми та приймати обґрунтовані рішення. Методика «Світове кафе» сприяє розвитку комунікативних навичок, уміння слухати,

обмінюватися думками та працювати в команді. Метод проєктів розвиває самостійність, креативність, відповідальність. Використання мультимедійних презентацій, відеоматеріалів та цифрових технологій сприяє розвитку цифрової компетентності, інформаційної грамотності та навичок самостійної роботи.

7. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- стандартизовані тести;
- виконання інтерактивних навчальних завдань;
- виконання письмових робіт;
- розв'язання педагогічних ситуацій (кейсів);
- виконання індивідуальних і групових практичних завдань;
- виступи та обговорення на практичних заняттях;
- виконання та захист ІНДЗ.

8. Форми контролю

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі форми контролю: поточний контроль, який здійснюється шляхом оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів вищої освіти під час практичних занять, виконання завдань самостійної роботи, навчальних завдань на платформі Moodle, участі в обговореннях, виконання індивідуальних і групових практичних завдань, а також розв'язання педагогічних ситуацій (кейсів).

9. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

За опанування кожної теми здобувач вищої освіти може отримати максимум **10 балів**.

10 балів – здобувач демонструє вичерпні, систематизовані знання навчального матеріалу, вільно й аргументовано висловлює власну думку, аналізує та розв'язує проблемні педагогічні ситуації, творчо застосовує набуті знання у практичній діяльності, активно бере участь в обговоренні.

9 балів – здобувач демонструє ґрунтовні знання матеріалу, самостійно аналізує педагогічні ситуації, логічно й послідовно обґрунтовує власну позицію, допускаючи лише окремі несуттєві неточності.

8 балів – здобувач добре володіє навчальним матеріалом, правильно виконує практичні завдання, аргументує відповіді, однак окремі висновки потребують уточнення або є недостатньо повними.

7 балів – здобувач демонструє достатній рівень знань, відтворює основний навчальний матеріал, правильно виконує більшість практичних завдань, але допускає окремі помилки в аналізі чи обґрунтуванні.

6 балів – здобувач володіє основними положеннями теми, відповідає на більшість запитань, однак потребує допомоги викладача під час аналізу практичних ситуацій або формулювання висновків.

5 балів – здобувач має базові знання навчального матеріалу, відповідає на основні запитання, але допускає помилки у використанні професійної термінології та застосуванні знань на практиці.

4 бали – здобувач демонструє часткове розуміння навчального матеріалу, відповідає неповно, допускає суттєві помилки, потребує значної допомоги викладача.

3 бали – здобувач демонструє фрагментарні знання навчального матеріалу, відповідь поверхнева, нелогічна, містить значні помилки.

2 бали – здобувач володіє мінімальними знаннями, не може самостійно виконати практичні завдання, відповіді здебільшого неправильні.

1 бал – здобувач демонструє поодинокі, випадкові знання, не володіє основними поняттями дисципліни, відповідь хаотична.

0 балів – здобувач не володіє навчальним матеріалом, не виконав передбачених завдань, відповідь відсутня.

Критерії оцінювання самостійної роботи

Результати виконання завдань для самостійної роботи враховуються під час поточного оцінювання за відповідною темою. Результат виконання самостійної роботи може бути врахований як складова оцінки за відповідне практичне заняття або оцінюватися окремо, якщо практичного заняття за відповідною темою не передбачено.

Критерії оцінювання ІНДЗ:

Максимальна оцінка – **10 балів**.

1. Обґрунтування актуальності проблеми та повнота розкриття теми (4 бали).
2. Оригінальність і доказовість суджень (3 бали).
3. Структурованість викладу матеріалу (2 бали).
4. Дотримання вимог щодо технічного оформлення (1 бали).

Критерії оцінювання підсумкового контролю

Підсумкового контролю не передбачено.

Підсумкова оцінка визначається шляхом сумування балів, отриманих здобувачем вищої освіти за всіма видами навчальної діяльності.

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання									ІНДЗ	Підсумкова оцінка
Т 1	Т 2	Т 3	Т 4	Т 5	Т 6	Т 7	Т 8	Т 9		
10	10	10	10	10	10	10	10	10		

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
90–100	A	Зараховано
85–89	B	
75–84	C	
65–74	D	
60–64	E	
35–59	FX	Не зараховано
0–34	F	

Політика оцінювання

- **Політика щодо дедлайнів і перескладання:** перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин. У випадку виникнення конфліктних ситуацій, керуватися нормами «Положення щодо врегулювання конфліктних ситуацій у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка».

- **Політика щодо академічної доброчесності:** Обов'язково дотримуватися «Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка». Списування під час розв'язання тестових завдань та написання контрольних робіт є забороненим. Доцільність та

дозвіл використання мобільних пристроїв визначається викладачем у кожному конкретному випадку під час підготовки практичних завдань в процесі заняття.

- **Політика щодо відвідування:** Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, дуальна форма здобуття освіти, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн форматі за погодженням із керівником курсу.

10. Політика використання ШІ

Під час вивчення навчальної дисципліни допускається етичне використання систем штучного інтелекту для пошуку та опрацювання інформації, генерування ідей, удосконалення власних текстів за умови критичного оцінювання отриманих результатів та обов'язкового дотримання правил академічної доброчесності. Використання ШІ не може замінювати самостійну роботу здобувача та демонстрацію ним власних знань, умінь і результатів навчання.

У разі використання систем ШІ необхідно зазначати факт їх використання та дотримуватися вимог «Політики використання штучного інтелекту в освітньому процесі Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка».

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Нормативно-правові документи, що регламентують організацію інклюзивної освіти.
2. Опорні конспекти лекцій, методичні рекомендації до практичних занять, навчальні посібники, зразки документації та інші навчально-методичні матеріали.
3. Електронний навчально-методичний комплекс на платформі MOODLE.
4. Цифрові освітні інструменти та сервіси (Mentimeter, Canva тощо), що використовуються для організації інтерактивного навчання.
5. Інструменти штучного інтелекту для пошуку та аналізу інформації, розроблення навчальних матеріалів, моделювання педагогічних ситуацій і створення дидактичного контенту.
6. Комп'ютерна техніка з доступом до Інтернету, мультимедійний проєктор, акустичне обладнання для демонстрації презентацій, відеоматеріалів та інтерактивних навчальних ресурсів.

12. Рекомендована література

Основна

1. Аніщук А. М. Актуальні проблеми дошкільної та інклюзивної освіти. Львів : ЛНУ, 2023. 268 с. URL: <https://lib.ndu.edu.ua/items/64dc2096-a36d-4671-9887-7abca5a5f74a>
2. Базовий компонент дошкільної освіти (державного стандарту дошкільної освіти) : Постанова КМ України від 26.11.2025 № 1557. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1557-2025-%D0%BF#Text>
3. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад : навчально-методичний посібник / кол. упорядн. Патрикеева О. О., Дятленко Н. М., Софій Н. З., Найда Ю. М. ; під заг. ред. Шинкаренко В. І. Київ: ТОВ «Видавничий дім “Плеяди”», 2013. 100 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/3015/1/Sofiy_N_Index_Inklus_DNZ.pdf
4. Інклюзивна освіта в закладах дошкільної освіти : методичний посібник / уклад. О. В. Чекан. Ужгород : УжНУ, 2025. 112 с.
5. Інклюзивна освіта дітей дошкільного віку : методичні рекомендації / уклад. І. В. Сергієва. Київ : Педагогічна преса, 2019. 128 с.
6. Інклюзивний простір: poradnik dla pedagogiv ta bat'kiv : навч.-метод. посібн. / уклад. Логвін Т. В. Чернігів : Десна Поліграф, 2018. 188 с.
7. Інклюзія від А до Я : нормативно-правові та методичні основи роботи педагогічних працівників в інклюзивно-освітньому середовищі : практичний посібник / уклад. Н. В. Тарасенко, Л. В. Кондрацька, О. І. Рассказова. Харків : ТОВ «Типографія «КСК», 2019. 98 с.
8. Колупаєва А., Таранченко О. Діти з особливим освітніми потребами: навчання та супровід у період повосенної відбудови : навч.-метод. посіб. Київ, 2023. 192 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739320/1/Kolupaeva.Taranchenko.Dity.z.OOP.vijna.pdf>
9. Колупаєва А., Таранченко О. Навчання дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному середовищі : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2019. 304 с. URL: <https://ispukr.org.ua/?p=11560>
10. Мартиненко С. М. Психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного середовища ЗДО : навч.-метод. посіб. Харків : Основа, 2019. 112 с.
11. Пантюк Т., Микитин, О., Дроздовська М., Ключник Г., Комарницька О. Інклюзивне освітнє середовище закладу дошкільної освіти як детермінанта природовідповідного розвитку дитини. *Педагогічна наука і освіта XXI століття*. 2025. Вип. 5. С. 68–78. URL: <https://doi.org/10.35619/pse.vi5.129>

12. Педагогічні технології інклюзивного навчання: навчально-методичний посібник для студентів закладів вищої педагогічної освіти / уклад.: А. Василюк, Ю. Бондар, А. Хіля. Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2020. 168 с. URL: <https://dspace.vspu.edu.ua/items/d4069912-28b3-414a-ad6a-1c1df5e137ec>

13. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/posibniki/inkluziyavnz.pdf>

14. Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти : наказ МОН України від 08.06.2018 № 609 (у редакції наказу МОН України від 29.05.2025 р. № 787). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0609729-18#Text>

15. Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти щодо організації інклюзивного навчання : лист МОН України від 03.06.2026. № 873. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-pratsivnykiv-zakladiv-doshkilnoi-osvity-shchodo-orhanizatsii-inkluzyvnoho-navchannia>

16. Про схвалення Національної стратегії розвитку інклюзивного навчання на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2024–2026 роки : Розпорядження Кабінету міністрів України від 07.06.2024 р. № 527-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/527-2024-%D1%80#Text>

17. Спеціальна педагогіка і психологія : сучасний термінологічний словник / за ред. Л. І. Прохоренко, В. В. Засенка. Київ : Генеза, 2024. 272 с. URL: https://ispukr.org.ua/?p=12942&fbclid=IwY2xjawIcNuRleHRuA2FlbQIxMQABHYZzy-uSLJwC-KmX6cNYK-jeUoVzqmRF8o4fjKgO5lkYjA6Ql3iMtTmwrPg_aem_cepmWPS3POksJdtR4X0ZQg

18. Теорія і практика інклюзивної освіти: навчально-методичний посібник / упоряд. К. М. Бондар. 2-ге вид., доп. Проект «Підтримка інклюзивної освіти у м. Кривий Ріг», 2019. 170 с. URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/123456789/3544>

19. Чайка М. С., Усатенко Г. В., Кривоногова О. В. Теорія та практика використання альтернативної комунікації для осіб з особливими освітніми потребами : навчально-методичний посібник. Київ : ФОП Усатенко Г. В., 2021. 80 с. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/inkluzyvne-navchannya/2022/02/22/Navch-metod.posibnyk.Teoriya.ta.praktyka.vykoryst.altern.komunik.dlya.osib.z.OOP.22.02.22.pdf>

20. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Видання 2-ге, виправлене, доповнене. Львів: «Новий світ – 2000», 2020. 264 с. URL: <http://novovolynsk-school2.edukit.volyn.ua/Files/downloadcenter/ОСНОВИ%20ІНКЛЮЗИВНОЇ%20ПЕДАГОГІКИ%20ОСНОВИ%20ІНКЛЮЗИВНОЇ%20ПЕДАГОГІКИ.%20З.%20М.%20ШЕВЦІВ.%20М.%20ШЕВЦІВ%20ПІДРУЧНИК%20ПІДРУЧНИК.pdf>

21. Шульга І. М., Кікінежді О. М. Роль керівника закладу освіти у створенні недискримінаційного шкільного середовища. *Актуальні проблеми управління закладами освіти в контексті стратегії модернізації освітньої галузі* : колективна монографія. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. С. 114–127. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/16317>

22. Шульга І. М. Професійна підготовка майбутніх вихователів до роботи в умовах інклюзивного закладу дошкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*. Ужгород : Ужгородський національний університет, 2026. Вип. 1 (58). С. 303–307. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/40731>

Допоміжна

1. Аніщук А. Особливості організації інклюзивного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти. *Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки*. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2023. Вип. 3. С. 78–83. URL: <https://lkip.ndu.edu.ua/index.php/nz/article/view/1061>

2. Балла Л. Особливості функціонування інклюзивного освітнього середовища закладу дошкільної освіти. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2021. Вип. 4. С. 56–62. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/4331>

3. Базовий компонент дошкільної освіти (державного стандарту дошкільної освіти) нова редакція : Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

4. Вигорання на роботі: причини, ознаки та способи подолання. *МОЗ України* : веб-сайт. 2025. URL: <https://moz.gov.ua/uk/vigorannya-na-roboti-prichini-oznaki-ta-sposobi-podolannya>

5. Главацька О. Л. Попередження професійного вигорання фахівців інклюзивної освіти. *Інклюзія в дії: стратегії впровадження в Україні та світі* : колективна монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2022. С. 56–97. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/25420>

6. Губарь О., Демидова Ю., Савастру Н. Роль педагога у впровадженні інклюзивної освіти: компетентності та підходи. *Академічні візії*. 2023. Вип. 26. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10245466>

7. Землянська О. В. Формування толерантності до дітей з ООП в інклюзивному середовищі дошкільнят : методичні рекомендації. URL: <https://cutt.ly/qWq1hJ9>

8. Ковшар О. Створення інклюзивного освітнього середовища для дітей з особливими освітніми потребами в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2019. Вип. 67. С. 122–126. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/27347>

9. Лагунець А. В. Інклюзивне середовище закладу дошкільної освіти. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2021. № 2. С. 45–50. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18695/1/28_Lahunets.pdf

10. Лесіна Т., Мельник В. Створення толерантного освітнього середовища в закладі дошкільної освіти в умовах інклюзії: теоретико-методичні засади. *Наша школа: науково-практичні студії*. 2023. № 6. С. 45–52. URL: <https://nashasholadoi.oano.od.ua/article/view/289571>
11. Маляр Л. В. Інклюзія в умовах дошкільної та початкової освіти. *Освітній простір XXI століття*. 2022. № 1. С. 58–63. URL: https://www.researchgate.net/publication/359612673_Inkluzia_v_umovah_doshkilnoi_ta_pocatkovoї_osviti
12. Мешко Г. М., Мешко О. І. Формування саногенного мислення як технологія забезпечення професійного здоров'я майбутніх учителів. *Педагогічний альманах*. 2021. Вип. 46. С. 104–111. URL: <https://pedalmanac.site/index.php/main/article/view/114>
13. Наход С. А. SWOT-аналіз інклюзивного освітнього середовища як орієнтир підготовки студентів соціально-педагогічного профілю. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2020. № 2. URL: <https://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/3850>
14. Осмоловська О. А. Інклюзивна література в сучасному європейському книговидаванні : навчальний посібник. Київ : «Видавничий центр «І2», 2021. 184 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/39449/1/O_Osmolovska_IJ_NP.pdf
15. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : Постанова КМУ України від 12.07.2017 р. № 545. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF#Text>
16. Савченко Ю. І. Особливості інклюзивної дошкільної освіти. *Науковий вісник. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 3. С. 12–17. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/stud_konferenzia/2021/2/45.pdf
17. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» : Наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 р. № 755-21. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>
18. Токар Л. П. Інклюзивне освітнє середовище в закладах дошкільної освіти. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 208. С. 123–130. URL: <https://pednauk.cusu.edu.ua/index.php/pednauk/article/view/1498>
19. Удич З., Шульга І. Виклики у роботі асистента учителя/вихователя: методологія та результати дослідження. *Особлива дитина: навчання і виховання* : науковий, навчальний, інформаційний журнал. Київ, 2024. №1 (113). С. 87–115. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/32330>
20. Чекан О. І. Інклюзивна освіта в закладах дошкільної освіти: нормативно-правові зміни та перспективи впровадження. *Педагогічна інноватика: сучасність та перспективи*. Ужгород : ВД «Гельветика», 2025. № 7. С.39–43. URL: <http://dspace.msu.edu.ua:8080/handle/123456789/12593>
21. Шульга І. М. Інклюзія в закладах дошкільної освіти: нормативні засади та управлінські підходи. *Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат* : матеріали V Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції з міжнародною участю (м. Тернопіль, 22–23 травня 2025 р.) / упоряд. З. Удич, І. Шульга, О. Гаврилевська. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка. 2025. С. 472–476. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/37786?mode=full>
22. Шульга І. Реалізація інклюзивної освіти за кордоном (на прикладі Скандинавських країн). *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань : Візаві, 2021. № 3. С. 180–187. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/22907/1/Shulha_Uman_2021.pdf
23. Шульга І. М. Безпечне освітнє середовище в умовах воєнного часу: інклюзивний і здоров'язберігаючий аспекти. *Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки* : матеріали III Міжнародної наукової конференції (м. Тернопіль, 20–21 квітня 2022 р.). Тернопіль : ФОП Паляниця В. А., 2022. С. 41–43. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/41071/2/MCTD_2023_Shulha_I-A_safe_learning_environment_41-43.pdf
24. European Commission. Boosting accessibility and inclusion for persons with disabilities. 6 May 2026. URL: https://commission.europa.eu/news-and-media/news/boosting-accessibility-and-inclusion-persons-disabilities-2026-05-06_en
25. Gordon-Gould Ph., Hornby G. Inclusive Education at the Crossroads. Exploring Effective Special Needs Provision in Global Contexts. 2023. 53 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/368353862_Inclusive_Education_at_the_Crossroads_Exploring_Effective_Special_Needs_Provision_in_Global_Contexts#fullTextFileContent
26. Inclusive Education for the 21st Century. Theory, Policy and Practice ; 2 Ed. / Ed. by L. J. Graham. London : Routledge, 2024. 398 p.
27. Inclusive Education Manual (Teachers Without Borders). 2023. 128 p. URL: https://teachertaskforce.org/sites/default/files/2024-11/FCA%20%26%20TWB_Inclusive-Education-Manual_2023_accessible_20231124.pdf
28. Inclusive Education Services. A Manual of Policies, Procedures and Guidelines. Victoria : British Columbia, 2024. 94 p. URL: https://www2.gov.bc.ca/assets/gov/education/administration/kindergarten-to-grade-12/inclusive/inclusive_ed_policy_manual.pdf
29. Inclusive Education: Making Sense of Everyday Practice. 2017. URL: https://www.researchgate.net/publication/321530866_Inclusive_Education_Making_Sense_of_Everyday_Practice
30. Kalinina T. S., Karnaukhova A., Mashovets M., Shvaliuk T., Telna O. Practical implementation of inclusive preschool education in Ukraine and EU countries. *Review of European Studies*. 2022. 14(2). P. 1–12. https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/41010/1/A%20Karnaukhova_ta_in_RE_2022_PI.pdf
31. OECD. *Equity and inclusion in education: Finding strength through diversity*. Paris : OECD Publishing, 2023. DOI: <https://doi.org/10.1787/e9072e21-en> (access date: 28.05.2026).

32. Udych Z., Shulha I., Chepurna L. & Rudenko L. Inclusive Education in Ukraine: Challenges, Conditions and Implementation Strategies. *Conhecimento & Diversidade*. Niterói, 2024. V. 16, n. 41. P. 419–445 (Web of Science). URL: https://revistas.unilasalle.edu.br/index.php/conhecimento_diversidade/article/view/11506

13. Інформаційні інтернет-ресурси

1. Довідник безбар'єрності : веб-сайт. URL: <https://bf.in.ua/>
2. Інститут спеціальної педагогіки НАПН України: <http://ispukr.org.ua/>
3. Наукова бібліотека Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира

Гнатюка: <http://www.library.tnpu.edu.ua/>

4. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua

5. Універсальний дизайн для навчання. *Вікіпедія: вільна енциклопедія*. URL:

https://uk.wikipedia.org/wiki/Універсальний_дизайн_для_навчання

6. CAST. Universal Design for Learning. URL: <https://www.cast.org/what-we-do/universal-design-for-learning/>

7. European Agency for Special Needs and Inclusive Education. URL: <https://www.european-agency.org/>

14. Комунікація та етика взаємодії

Комунікація здобувачів з викладачем здійснюється під час аудиторних занять, консультацій, а також за допомогою електронної пошти: ira.shulha@tnpu.edu.ua та онлайн-платформи Moodle.

У разі відсутності з поважних причин здобувач завчасно повідомляє викладача та узгоджує порядок виконання пропущених завдань. Консультації проводяться відповідно до графіка, визначеного викладачем.

Під час вивчення дисципліни очікується дотримання норм академічної доброчесності, взаємоповаги, толерантності, педагогічної етики та культури професійного спілкування. Здобувачі мають дотримуватися коректного й доброзичливого стилю комунікації, поважати думку інших учасників освітнього процесу, дотримуватися конфіденційності та вимог щодо захисту персональних даних.